

SEVGİ SOYSAL • Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu

Bilgi Yayınevi, 1976-1976-1977-1979-1982-1996 (6 baskı)

İletişim Yayınları 924 • Sevgi Sosyal Bütün Eserleri 5

ISBN-13: 978-975-05-0164-7

© 2003 İletişim Yayıncılık A. Ş. (1. Basım)

1-7. BASKI 2003-2016, İstanbul

8. BASKI 2018, İstanbul

KAPAK Bülent Erkmen

KAPAK FOTOĞRAFI Adnan Kazmaoğlu

UYGULAMA Hasan Deniz

DÜZELTİ Mine Kazmaoğlu

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3

Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

SEVGİ SOYSAL

Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu

SEVGİ SOYSAL 30 Eylül 1936'da İstanbul'da doğdu. Aslen Selanikli mimar-bürokrat bir babayla Alman bir annenin, altı çocuğundan üçüncüsü olarak büyüyen Sevgi Yenen, 1952'de Ankara Kız Lisesi'ni bitirdi. Bir süre Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde arkeoloji okudu. 1956 yılında şair ve çevirmen Özdemir Nutku ile evlendi, birlikte Almanya'ya gittiler. Göttingen Üniversitesi'nde arkeoloji ve tiyatro derslerini izledi (1956-57). 1958'de Türkiye'ye döndü ve Korkut adımı verdikleri bir oğlu oldu. Ankara'da Alman Kültür Merkezi ve İrtibat Bürosu'nda ve Ankara Radyosu'nda çalıştı (1960-61). Bu dönemde, toplum karşısında bireyin tedirginliğini öne çıkaran "yeni gerçekçilik" akımından izler taşıyan öykü ve yazıları *Dost, Yelken, Ataç, Yeditepe* ve *Değişim* dergilerinde yayımlandı (1960-64). 1961'de Ankara Meydan Sahnesi'nde Haldun Dormen'in yönettiği "Zafer Madalyası" adlı oyunda tek kadın rolünü oynadı. İlk öykü kitabı *Tutkulu Perçem*, 1962 yılında yayımlandı. 1965'te "Zafer Madalyası" oyununda tanıştığı Başar Sabuncu ile evlendi. Aynı yıl TRT'de program uzmanı olarak çalışmaya başladı. 1965-69 yılları arasında *Papirüs* ve *Yeni Dergi*'de öyküleri yayımlandı. Bu arada tezini vererek arkeoloji diplomasını aldı. 1968'de teyzesi Rosel'in kişiliğinden yola çıkarak, birbirine bağlı öykülerden oluşan *Tante Rosa'yı* yazdı. 1970'te kadın-erkek ilişkisi ve evlilik temasını işlediği ilk romanı *Yürümek*'le TRT Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü'nü kazandı.

12 Mart, Sevgi Soysal'ın hayatı ve yazarlığı üzerinde derin izler bırakan bir dönem oldu. Yürümek, müstehcenlik gerekçesiyle toplatıldı ve Sevgi Soysal, kısa bir tutukluluk sürecinin ardından TRT'den ayrılmak zorunda kaldı. Anayasa Profesörü Mümtaz Soysal'la, Soysal'ın komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle tutuklu kaldığı Mamak Cezaevi'nde evlendi. Siyasal nedenlerle tekrar tutuklandı ve sekiz ay Yıldırım Bölge'de, iki buçuk ay da sürgüne gönderildiği Adana'da kaldı. Cezaevinde yazdığı *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* adlı romanıyla 1974 yılında Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazandı. Kızları Defne Aralık 1973'te, Funda ise Mart 1975'te doğdu. Adana'da sürgünde bulunan bir kadının başından geçen olaylar etrafında 12 Mart'ı eleştirdiği romanı *Şafak*, 1975'te yayımlandı. Bu dönemde Anka Haber Ajansı ve İşçi Kültür Derneği'nin kuruluşunda rol aldı. *Politika* gazetesinde tefrika edilen cezaevi anıları *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* başlığıyla kitaplaştırıldı (1976).

Yakalandığı kanser hastalığı nedeniyle 1975 sonbaharında bir göğsü alındı. Hastalık izlenimlerini ve 12 Mart sonrası değişimi anlatan öykülerini topladığı *Barış Adlı Çocuk*, 1976'da yayımlandı. Eylül 1976'da bir ameliyat daha geçirdi ve tedavi için eşiyile birlikte Londra'ya gitti. Üzerinde çalıştığı son romanı *Hoş Geldin Ölüm*'ü tamamlayamadan, 22 Kasım 1976'da İstanbul'da öldü. *Politika* gazetesine yazdığı yazılar *Bakmak* (1977), *Yeni Ortam* ve *Yeniğin* gazetelerinde yayımlanan yazıları *Türkiye'nin Kalbi*, *Kabul Günleri* (2014), TRT'de çalıştığı dönemde yazdığı oyun, makale ve yazıları ise *Venüslü Kadınların Serüvenleri* (2017) adlı kitaplarda toplandı.

Sevgi Soysal'ın kırk yıllık bu kısa yaşamından geriye kalan eserlerinin yeniden yayımlanması, 12 Mart dönemine hapsedilemeyecek yazarlığına hak ettiği değeri vermek olacaktır.

İÇİNDEKİLER

Sevgi için Bir Önsöz / OYA BAYDAR.....	7
1. Tutuklanmış.....	17
2. İlegal.....	22
3. Mektup.....	26
4. Tombul memeli kızlar.....	30
5. Meşgul Melâhat.....	35
6. Milletvekili hamımı.....	40
7. Göbek seansı.....	45
8. Minşirik.....	50
9. Görüş.....	55
10. Açlık grevi.....	60
11. Abdullah örgütü.....	64
12. Tahliye.....	69
13. Tutukluya yakınlık.....	74
14. Suna.....	79
15. Türkân.....	84
16. Otelciler.....	89
17. Sizinkiler.....	94
18. Hamam.....	99

19. Pasta.....	104
20. Erkek Huriye.....	109
21. Makas.....	114
22. Sabah gazeteleri.....	118
23. Gececi.....	123
24. Sözcü.....	127
25. Tahliye duası.....	132
26. Kelepçe.....	137
27. Gerginlik.....	142
28. Ayda.....	147
29. İdamlar.....	151
30. Erlik.....	156
31. Rahat.....	161
32. Gürbüz çocuk.....	166
33. Doktor.....	171
34. Zafer.....	176
35. Bakışlarımız.....	181
36. Şema.....	186
37. Jimnastik.....	191
38. Seyyar işkenceciler.....	196
39. Yıldönümü.....	201
40. Serçenin uçuşu.....	206
41. Sayım.....	211
42. Kadın madın.....	216
43. Şefkat.....	221
44. Merhaba diyen hayat.....	225

SEVGİ İÇİN BİR ÖNSÖZ

OYA BAYDAR

Ağır demir kapı gıcırtyla açılıp da, kadın polislerin eşliğinde koğuşa sokulduklarında, Yıldırım Bölge'ye gece iniyordu. Akşam karavanasını yeni bitirmiştik: Çorba, semizotu, pilav, ya da mercimek, makarna, hoşaf. Mönü pek değişmediğinden, insan anımsamakta güçlük çekmiyor. Bulaşıklar yıkanmış, tuvalette yaktığımız pamukların alevinde kahveler pişirilmeye, ranzaların üstünde ikili, üçlü gruplar olarak toplaşılmaya başlanmıştı. Günün en huzurlu ve de en hüzünlü zamanı. Olağüstü bir gelişme olmadıkça içeri dalıp rahatsız etmezler artık; tutsaklığın özgürlük ve efkâr saatleri başlar.

Bunaltıcı olmayan, güzel bir yaz akşamıydı, hatırlıyorum. Koğuşun tavana yakın demir parmaklıklı pencerelerinden, önce süt mavisi sonra laciverdi akşamın şehre, Kale'ye, Kazıkıçi bostanlarının üstüne usul usul inişini seyretmiş, hüzünlenmiştim. Dışarda hayat sürüyor; şu ışıkları tek tek yanan evlerde, Kale'ye tırmanan yokuşlarda, arkalarında kızıl çizgiler bırakarak geçen otobüslerin, otomobillerin doldurduğu caddelerde hayat sürüyor ve sen, bu kalabalık ve uğultulu koğuşta, bir gününü daha bitirmenin / yitirmenin bezgin dinginliğini yaşıyorsun.

Ranzamın üstüne tünemiş, sade kahvenin yanında bir kadeh konyak düşerken, zincir gıcırtıları, dışardan açılan kapı sürgüsünün ve demir kanatların bildik sesi, kadın polisin, “Kızlar, misafirleriniz var!” diye neşeli neşeli bağırması, sonra yeniden gıcırtıyla kapanan kapı... Tam geceye, gevsemeye, kendi içime dönmeye, hüznümün tadını çıkarmaya hazırlanırken, al sana bir telaş, bir şamata. Üstelik ne kadar çok gülüyorlar. Kim bu kendini bilmezler böyle? “Siyasiler” şaşkın, biraz da kızgın. Her şeyin bir raconu vardır canım! “Faşizmin zindanları”na kıkırdaşarak girmek olur mu!

Ranzam, duvarın dibinde, musluğun yanında, korunaklı bir yerdedi. Kapıyı görebilmek için özel olarak eğilmem gerekiyordu. O günlerde koğuş sorumlusuydum, yeni gelenleri teslim almam, yer göstermem gerekiyordu. İnsanları gecenin bu saatinde içeri atanlara söve söve ranzadan inmeye çalışırken, bitişikteki ranzada, yeni gelenleri görebilmek için dizleri üstüne dikilmiş Sevim Onursal’a, “Başçavuştan hesap isteyen konsomatris kızları mı getirmişler yine?” diye sordum. “Yüzlerini göremedim, ama pek benzemiyorlar” dedi Sevim Hanım.

Onları, ranzadan inip de koğuşun ortasındaki uzun masaya yönelince gördüm. Ve öyle bir sevinç çığlığı kopardım ki, sanırım bütün koğuş, şaşkınlık ve endişeyle bana baktı. İnanılmaz şey: Sevgi ve Elâ’ydi içeri atılanlar... Sarılışmalar, öpüşmeler, üçlü halay çekmeler ve bitmeyen bulaşıcı kakhahalar!

İnsan bencil yaratık. Hiç arkadaşlar hapse düşmüş diye sevinilir mi? Hapishane koğuşlarının kalabalık yalnızlığı canınıza tak demişse, sevinirsiniz. O gece, yorgunluktan ve gerginlikten sinirleri boşanmış, yerlerini ve durumu yadırgadıkları bitmeyen kakhahalarından belli olan Sevgi ve Elâ’nın gelişi, sarı ışıklı ampullerin tam aydınlatamadığı, sıkıntının kol gezdiği koğuşun ortasına düşmüş bir ışık topu gibiydi. “Yaşasın ihlal ettiğiniz sıkıyönetim yasakları! Tam içim sıkılmaya başlamışken, ne iyi zamanda geldiniz!” Genç tutuklu kızlar şaşkın ve

eğlence çıktığı için sevinçli. Behice Hanım (Boran) bir yandan gece hazırlıklarını yaparken, bir yandan hayretle bizi seyrediyor. Sevim Hanım, cıvıl cıvıl mavi gözleriyle hiçbir ayrıntıyı kaçırmamaya çaba göstererek olayı kavramaya çalışıyor. Acele ranza ve yatak boşaltıyoruz. Bol sulu oralete limon kolonyası katarak yaptığım özel Yıldırım kokteylden birer bardak ikram ediyorum. Arkadaşlarım hapse düştü diye çok sevinçliyim. İnsan bencil yaratık.

* * *

Sevgi, Yıldırım Bölge'de iki kez kaldı. Birincisi kısacık bir misafirlikti, değişik ve keyifli bir yaşam parçası bile denebilirdi bu ilk ziyarete. 12 Mart rejiminin, faşizan uygulamaları adım adım tırmandırdığı, ama güçler dengesinin henüz tam oturmadığı 1971 ilkbaharı ve yazında, Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu biraz da yatılı kız mektebi havasındaydı. Abdullah adlı solcu bir öğretmene romantik mektuplar yazmaktan tutuklu, yaşları 17 ile 22 arasında değişen, Orta Anadolu'dan toplanmış kız öğretmen okulu öğrencileri veya çiçeği burnunda öğretmenler; bir de, yaş ortalamasını biraz yükselten benim gibi, Behice Boran gibi, Müdire Naciye Hanım veya Deniz Gezmişlere yataklıktan tutuklanmış Sevim Onursal gibiler, Yıldırım Bölge askeri garnizonunun ortasında, hangardan bozma bir koğuşu paylaşıyorduk. Oraya Mamak'tan getirilmiştik. Koğuş bizim için hazırlanmıştı; ilk sakinleri bizlerdik. İçlerine kıtık, saman ve çakıtaşı doldurulmuş, yün ve saman kokulu kışla yataklarında ilk bizler yattık. Yeni badana edilmiş hangar duvarlarına ilk çetelevi, ilk nöbet listelerini bizler yazıp çizdik. Acemi erlerin, her sabah, bizden yana baka baka "Tombul memeli kızlar" türküsü eşliğinde talim koşusu yaptıkları; topların, tankların, silahların depolandığı; asker kışlalarının, lojmanların, çeşitli ordu birimlerinin bulunduğu, Ankara'nın Kazıkıçiçi bostanlarına bakan bir askeri garnizonun orta yerinde, sayıları 30 ile

60 arasında değişen kızlar, kadınlar... Yıldırım Bölge'nin öteki ucunda, yüz, yüz elli metre ilerde, tel örgülerle ayrılmış erkekler koğuşu vardı. Dikenli tellerle çevrili açık avluda volta atarken, erkek tutuklularla karşıdan karşıya selamlaşmak, işaretleşmek mümkündü; tabii nöbetçi askerleri ayarlayıp mektup, pusula göndermek de. En çok mektup, "Abdullah Örgütü" diye anılan bizim öğretmen kızlardan giderdi ve tabii, erkekler koğuşundaki Abdullah'a.

Yıldırım Bölge'de Sevgi ve Elâ ile, kısa bir süre birlikte kaldık. Zaten o kadar sudan bir sebeple tutuklanmışlardı ki (Sevgi gözaltına alınıp tutuklanışlarını çok keyifli, çok canlı anlatır), ilk celsede beraat ettiler ve tahliye oldular. Sevgi ikinci kez tutuklanıp Yıldırım Bölge'ye getirildiğinde, o görece gevşek havadan eser kalmamıştı. Bu defa iş ciddi idi, 12 Mart rejimi artık oturmuş, git gide azgınlaşmıştı. Tutukluların tümü er kişi ilan edilmiş, eski kadrolar değişmiş, hava sertleşmişti. Bu dönüşümün ilk işaretleri yaz sonunda gelmeye başlamıştı zaten, kışa girerken iyice belirginleşti. 1972 ocağında, tahliye olurken, Yıldırım Bölge, gerçekten de zindana dönüşmüştü. Sevgi, benim artık Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'nda olmadığım bu dönemi, kendine özgü zeki mizahi üslubuyla ve keskin gözlemciliğiyle, ama gözlemcilikle yetinmeyip, oranın parçası, içerden biri, bir siyasal hükümlü olarak çok güzel anlatır. Oysa, ilk kısa tutukluluk dönemine ait izlenimleri fırça darbeleri halindedir; yine usta işi, yine duygulu ve sevecen fırça darbeleri, ama belli ki Sevgi henüz oraya yabancı, koğuşun ruhuna tam nüfuz edememiş; meraklı ve keskin gözlerle, ama dışardan bakıyor. Koğuşu sakinleri de onu, aralarına düşmüş geçici bir renk, bir güzellik olarak görüyorlar, öyle davranıyorlar. Satırlarına da yansıyor bu durum.

Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'nu, otuz iki yıl sonra Sevgi'nin gözüyle ve yüreğiyle hatırlarken, anı yazma işi üzerine yeniden düşündüm. Neden bazı anı kitapları soğuk, ruh-

suz, öğretmen edaladırlar da bazıları sıcacıktır, insanı yüreğinden kavrar, sürükler? Sevgi Soysal'ın Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu anılarında bu sorunun cevabı var sanırım: Açık yüreklilik, maksatlı saptırmalardan arınmış saf bir öznellik, şunları yazarsam bana ne derler kaygısından olabildiğince uzaklık, insanlara ve gerçeklere saygı. Sevgi bunu başardığı için, anıları bazen gülerken bazen hüzünlenerken, ama hep keyifle ve düşünerek okunuyor. Siyasal hamaset yapmak, kendini övüp kendini anlatmak için değil, insanı anlatmak için, insan sevgisiyle yazıyor. Sevgi'nin Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'nu, Sevgi'nin mahpushanelerini izliyoruz; onun gözüyle, onun akli ve duygularıyla, onun diliyle. Böylece yapıt özel oluyor, biricik oluyor, basmakalıptan kurtuluyor.

* * *

Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'nu okurken, kendi yaşadığım, kendi alımladığım Yıldırım Bölge'yi, benim Yıldırım Bölge'mi düşündüm.

Üst ranzaya çıkıp demir parmaklıklılı pencereden dışarıya bakınca Ankara Kalesi görünürdü. Ay, tam kalenin arkasından doğar, akşamla birlikte gecekonduların ışıkları yüzlerce, binlerce ateşböceği gibi yanardı. Gün batımlarında, güneşin pencerelere yansıyan son ışıklarının yaktığı camlar bir kızıl yangın gibi tutuşur, demir parmaklıklılı eritir, koğuştan içeri dalar, uzun mahpusluk gününün en güzel saatleri başlardı. Gençcik tutuklu kızlar, dokunaklı, titrek sesleriyle türkü okurlardı: “Odam kireçtir benim”, “Urfa Mardin'e bakar”, “Çökertmeden çıktık da yola”, “Evlerinin önü mersin aman” ve mutlaka “Eşkiya dünyaya hükümran olmaz” ile “Ege Denizi'nde sular kararınca”. Türküler Anadolu'yu ve dünyayı bir baştan bir başa dolaşırdu. Sonra, kapının hemen yanındaki ranzasının üstünde sessiz oturan Behice Hanım'ın ince ve duygulu sesi yükselir, bir kuşak öncekilerin selamını getirirdi koğuşa: “Jandar-

ma biz sosyalistiz, biziz yalnız dost sana. Kurtuluşun bizimle-
dir, elini uzatsana”... Ağır demir kapının kilitlerinin gürültü-
le açılıp koğuşun girişine ekmek ve ne olduğu belirsiz yağlı bir
çorba bırakıldığı şafak vakitlerinde, tan yeri yine kalenin ar-
dından ağarırdı. Uyanıp pencerenin demirlerine tutunur, dı-
şarı bakardım. Çevrede seyrek ağaçlı bahçeler, bostanlar, çivit
badanalı bağ kulübeleri vardı. Ağaçların yüksek dallarını bile
örtmeyen, toprağa inmiş süt mavisi bir sis olur; koğuş binası-
nın hemen önünde nöbet bekleyen silahlı erler, evler, sokak kö-
pekleri, dikenli teller, ağaçlar, uzaklardaki tepeler ve Kale, bu
sisin arasından belli belirsiz seçilirdi. İklim hüzün iklimiydi,
ama anahtar sözcük umut’tu. Oraya kapatılmış çoğu genç, azı
yaşlı onca kadının, demir kapıları, kilitleri, demir parmaklık-
ları hiçe sayan kıpır kıpır canlılığı, heyecanı, özgürlük duygu-
su, ne işkencede, ne mahpushanede hiç yitirmedikleri umut’tan
kaynaklanıyordu. Komutanları, askerleri, polisleri, gardiyan-
ları şaşırtan buydu. O küçük kızlar hiç ağlamıyor, o kadınlar
hiç şikâyet etmiyordu.

İnsan bir kez daldı mı anıların sularına, hele de gençliğinizin
en umutlu, en coşkulu, en isyankâr günleri yüzüyorsa o sular-
da, hatırlamamak ne mümkün!

İlk aylardaki kadın polislerimizi örneğin... Alelacele, trafik
dairesinden getirilmişlerdi, şaşkın bir halleri vardı. Vatan ha-
inlerine, satılmışlara, komünistlere gardiyanlık yapacaklardı.
Dikkatli olmaları, asla taviz vermemeleri ihtar edilmişti. Bi-
raz beceriksizce de olsa, önceleri böyle davranmaya çalışıyor-
lardı. Sonraki günlerde, “Vatan haini tehlikeli komünistler”in
dünyasıyla tanıştılar, önce kendilerine sonra bize sorular sor-
maya başladılar. Hele o gencecik güzel polis kız, içeri girme-
sine izin verilmeyen kitapları, gazeteleri, çeşitli ihtiyaçları-
mızı gizlice getiriyor, mektuplarımızı postalıyor, erkekler ko-
ğuşuyla haberleşmemizi sağlıyor, hapishane komutanlığının
planlarından bizi haberdar ediyordu. Bu yüzden başı belaya

girdi, Yıldırım Bölge'den alındı, sonra polislikten atılmış diye duyduk. Aynı şey hapishane yönetiminin de başına geldi. Yıldırım Bölge askeri tutukevlerinin ilk komutanını hatırlıyorum; rütbesi yarbaydı galiba. İyi niyetli, yumuşak bir adamdı. Ara sıra koğuşa uğrar, ihtiyaçlarımızı sorardı. Koğuşumuzda on yedisini bile doldurmamış, güzeller güzeli gencecik bir öğretmen adayı vardı. Bir süre sonra, kestane rengi gür saçları parça parça dökülmeye, başı açılmaya başladı. Denemediğimiz ilaç kalmıyordu, ama boşuna. Sıkıntıdan olduğunu biliyorduk ve çare bulamıyorduk. Hapishane Komutanı her gün koğuşa gelir oldu. Bizim içimiz kötü ya: “Bu herif buraya kızları seyretmeye mi geliyor?” falan diye sinirlenip duruyoruz. Sonra mesele anlaşıldı: Komutan kızı o kadar beğenmiş, o kadar acımişti ki haline, oğluya nişanlamak istiyordu. Tabii hemmen “devrimci tavır” koyduk, ve zindan bekçilerine verilecek kızımız olmadığını münasip şekilde belli ettik. Birkaç ay sonra, bazı önemli tutuklular karşıdaki erkekler koğuşundan tünel kazıp da kaçınca komutanın başı fena derde girdi, Yıldırım Bölge'deki tutukevlerinin diğer sorumlularıyla birlikte onu da görevden aldılar. Sonra ne oldu bilmiyorum, ama o günden sonra bizim yatılı okul koğuşu da gerçek bir hapishaneye dönüşmeye başladı.

Tam o günlerdeydi. Hem ufak tefek olduğum, hem de koğuş sorumlusu olarak yönetimle sık sık hırlaşmak zorunda kaldığım için, kızlar bir ara adımı “kükreyen fare” koymuşlardı. Havalandırma saatinde çevresi sadece dikenli tellerle çevrili ve silahlı askerlerin beklediği açık avluya çıktığımızda, eğlenceli bir oyun başlardık. Kızlar beni asker battaniyesinin içine sarar, dört ucundan tutar, “Hadi күkreyen fare!” diye sallarlardı. O zaman ortalık birbirine girerdi. Erkekler koğuşunda yaşanan firar olayından sonra sinirleri iyice gerginleşen nöbetçilerin, düdük çalarak, ellerindeki silahları bize doğrultarak telaşla avluya koşuşturmalarını, düdük seslerine gelen kadın polislerin ciyak ci-

yak bağırarak firarda kullanılacak suç aleti battaniyeyi toplamalarını seyretmek gerçekten de eğlendiriciydi.

Yine gülümseyerek anımsıyorum: Sonbahardı, nemli soğuk bir kasım günüydü. Kötü, yıpratıcı, sinirleri laçka eden bir gün geçirmiştik. Ne olmuştu hatırlamıyorum, ama avluya havalandırmaya çıkmamız yasaklanmış, hamasi nutuklar atılmış, “haddimiz bildirilmeye” çalışılmış, arama yapılırken her şeyimizin deşilmesine itiraz ettiğimiz için işler büyümüş, kapıya asker yığılmış, pencerelerden içeri tüfekler doğrultulmuş, tam bir faşist terör havası estirilmişti. Böyle günlerde herkesin sinirleri ayaktadır, herkes patlamaya hazırdır. Derken, akşam karavanası gelmeden hemen önce kapının zincirleri, kilidi, sürgüleri açıldı. Biz karavana beklerken bir de baktık ki karşımızda Yıldırım Bölge Orduevi müdürü var. Yüzbaşı söze, “Sayın tutuklu bayanlarımız” diye başladı. Bütün gün yaşadıklarımızdan sonra, alay ettiğini sanıp iyice gerildik. Sözlerini şöyle sürdürdü: “Sayın tutuklu bayanlarımız! Orduevimizin restoranı hizmete girmiş olup, ızgaralarımız ve yemeklerimiz siz sayın bayanların hizmetine sunulacaktır. Fiyatlarımız makuldür. Taleplerinizi...” Gün boyu gerilmiş sinirlerle, kahkahayı koyuvermemek için nasıl direndiğimizi hatırlıyorum. Adam kapıdan çıkar çıkmaz yerlerde yuvarlanarak gülmeye başlamıştı. “Emir demiri, ticaret ve kâr emiri keser” diyen kimdi? Behice Hanım mıydı? Hatırlamıyorum.

Bir de hamam sefalarımızı anlatmalıyım... Garnizonun ortasındaki erat hamamına on beş günde bir götürülürdük. Elimizde hamam levazımatı, iki yana dizilmiş silahlı erler arasından tek sıra geçer, polis kadınların gözetiminde hamama sokulurduk. Sadece beş dakika sıcak su verirdi. Her bir kurnanın başında üç dört kişi, beş dakikada yıkanmaya çalışırdık. Özel yaşamını sergilemekten, ruhunu ve bedenini çırılçıplak göstermekten her zaman kaçınan Behice Hanım, önce tümüyle soyunmadan, kombinezonunun içinden yıkanmayı de-

nedi, sonra baktı ki olacak gibi değil, attı üstündeki her şeyi. Zaten kimsenin kimseye bakacak hali yok, bir tas fazla sıcak su dökünebilmek için çırpınıyor. Tam o sırada başımı hamamın pek yüksek olmayan camlı kubbesine doğru kaldırdım ki, bir de ne göreyim: Kubbenin camlı bölümünde bir çift kara göz, içeriyi dikizliyor. Bağırsam, ortalık birbirine girecek, sıcak su kesilecek, yıkanamayacağız. En iyisi hiç ses çıkarmamak. Parmağımı tehditkâr bir şekilde yukarı doğru sallayarak “git, git” işareti yaptım, sonra da hiç aldırmadan yıkanmaya devam ettim. Yıkanıp giyinip, yine tek sıra askerlerin arasından geçerek hamamdan çıkarken, yanıma yaklaşan bir er “Abla, hiç öyle gözetleyen falan namussuz oldu mu? Olduysa söyle, hemen cezasını verelim” dedi. Gözleri karaydı. Birbirimizi tanıdık. “Vardır öyle namussuzlar işte. Bir gün onların anasını, kızını, yavuklusunu, avradını da hamamda dikizleyenler olur, aldırma” dedim gülerek. Çocuğun cinsel açlığının ve merakının büyüklüğüne şaşıtm. Bir yakalansaydı, anasından emdiği sütü burnundan getirirlerdi. Gençecik insanları hapishanelere doldurmaktan, bunca kadını kızını asker kışlasının ortasında tutmaktan utanmayanlar, “namus” meselelerinde pek hassaslardı.

Yıldırım Bölge diyince Felix kediyi nasıl hatırlamam. Bir akşamüstü, her zamanki gibi demir parmaklıklılı pencereye gözümü uydurup dışarıyı seyretmeye çalışırken, havalandırma çıkığımız avlunun bir köşesinde gördüm onu. Siyah-beyazdı. Hani göğsü, burnu, patileri beyaz, gövdesi simsiyah olanlardan: En sevdiğim tür. “Hişt, asker kardeş! Hişt, kediyi ver, kediyi!” Nöbetçilerin bizlerle ilişki kurması yasaktı, ama bizim milletin, hiç umulmadık, doğal bir hayvan sevgisi vardır; buna güveniyordum. Yanılmamıştım. Ciddi görünümlü erin yüzünde sevimli, yayvan bir gülümseme belirdi; yaptığından memnun, suç ortağı bir gülümseme. Tüfeğini duvara çatıp küçücük kedi yavrusunu yakaladı. Etrafa şöyle bir baktı, şapka-

sını çıkardı, kedi yavrusunu içine koydu, şapkayı tüfeğin ucuna taktı ve demir parmaklıklara doğru uzattı. Birkaç saniye sonra Felix koğuşun içinde, benim ranzanın üstündeydi. Kızlar Felix adını beğenmeseler de razı oldular, ama dilleri dönmediğinden Felikis diyorlardı. Felix, bütün kediler gibi muzır, şakacı ve kişilikliydi. Öğle uykularını, mutlaka kediden ürken Müdire Naciye Hanım'ın çamaşır valizinde uyur, Behice Hanım'ın yün yumaklarıyla oynar, ama gecelerini benimle paylaşırdı. Tahliye olurken, koğuştakiler kediyi bırakmamı istediler, ben de bıraktım. Bir görüş günü, içerdekilerin yıkacak çamaşırklarını almaya Yıldırım Bölge'nin kapısına gittiğimde, bir de baktım erlerden biri elinde kıpır kıpır, hareketli bir torbayla, sırtarak geliyor. "Bizim kızlar yine bir muziplik peşindedeler. Herhalde torbaya su doldurdular, açınca ıslanacağız", diye düşündüm önce. Islanmamak için büyük dikkatle açtığım torbanın içinde Felix kedi ve bir not vardı: "Kediyi annesine yolluyoruz. Burada bakmamız ve saklamamız zorlaşmaya başladı." 1971 darbesi doğumlu Felix'le 1980 darbesinden birkaç ay öncesine kadar birlikte yaşadık. Yıldırım Bölge'nin güzel bir armağanıydı bana.

İnsan bir kez hatırlamaya başladı mı, çorap söküğü gibi geliyor. Oysa çoktan unuttuğumu sanıyordum o günleri. Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'nu okurken yıllar yıllar öncesine, zindanların bile umut ve geleceğe güvenle ışıldadığı o masumiyet günlerine döndüm. İçimden ılık, güzel bir bahar yeli geçer gibi oldu. Mahpushaneyi hatırlamak mutluluk verebilir mi insana? Eğer ülke ve dünya büyük bir hapishaneye dönüşmüşse, umutlar törpülenmiş, masumiyet yitirilmiş, benim kuşağım zamanda ve mekânda acı bir sürgünün tadını tatmışsa, hele de Sevgi bile artık yoksa, verebilir.